

"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" ביאור דברי רבינו האריז"ל לכוון בנתינת צדקה הצירוף של חודש תשרי והי"ה מעשה הצדקה שלום

באומרו מאחד אחיך, שהוא המיוחד שבאחיך... ואומרו באחד שעריך, להעיר אליו שהוא מיוחד שבסנהדרין שאין כמוהו מורה, כאומרו (ישעיה יא-ד) ושפט בצדק וגו', ולא למראה עיניו ישפוט וגו', אלא והריחו בירתה ה'... ואומרו בארץ להעיר כי הורתו ולידתו בארץ ישראל הקדושה".

ה"אור החיים" הקדוש מוסיף לפרש פסוקים אלו, על החובה הגדולה המוטלת עלינו לקרב את ביאת מלך המשיח במעשינו הטובים ובפרט במצות צדקה:

"או ירצה על זה הדרך, אביון באחד שעריך, על פי דבריהם ז"ל שאמרו בספר הזוהר (זוהר חדש פרשת נח דף כג טור ד) וזה לשונם, אי חדא קהילה או חדא כנישתא יתערון בתיובתא מיד אתי בן דוד [אם קהילה אחת או בית כנסת אחד יתעוררו בתשובה מיד בן דוד בא], עד כאן. ומעתה אביון הוא תאב בדבר זה שהוא אחד שעריך, שזה יספיק למלאות תאוותו לבוא ברינה, ואומרו בארץ, העיר מקום תאוותו היא ארץ הקדושה אשר ה' אלקיך נותן לך, שהוא תאב מתי תיפקד העיר היונה חמדת הלבבות.

ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו', אלא יתחזק בכל עוז ותעצומות למלאות חשק האחד המיוחד באמצעות מעשה בני אדם, ובפרט במצות הצדקה דכתיב (ישעיה נד-ג) בצדקה תכונני. וגמר אומר מאחיק האביון, פירוש מסיבת אחיך האביון הידוע, שיעריך אדם בדעתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים".

הכתוב להזהיר שאם לא נקיים המצוה יהיה בנו חטא, שהרי הדבר ברור כי מי שאינו מקיים מצוות ה' יש בו חטא. זאת ועוד, לשם מה הוסיף הכתוב לומר "וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא", הלא גם אם לא יקרא האביון אל ה' יהיה זה חטא על שאינו נותן צדקה.

הביאור הנשגב של ה"אור החיים" הקדוש "אחיק האביון" הוא מלך המשיח

פתח דברינו יאיר בדברי ה"אור החיים" הקדוש שמפרש בדרך רמז הפסוקים הללו על מלך המשיח, שהוא בבחינת "אחיק האביון" המשתוקק לבוא ולגאלנו, והנה הם דבריו חוצבי להבות אש קודש:

"ובדרך רמז ירמוז להעיר הערה גדולה, על אחד המיוחד שבאומה שאליו אנו מקוים ומצפים מתי יבוא, והוא מלך ישראל משיחנו אשר הוא אביון, וכבר נמשל לעני כאומרו (זכריה ט-ט) עני ורוכב על חמור. ורמז הדבר [מהו הגורם] אשר יסובבנו להיות אביון, ואמר בך, פירוש בסיבתך, כי עוונותינו האריכו קיצנו, גם רמז בתיבת בך כי הוא אביון בנו שמתאוה מתי יבוא לגאלנו.

וצא ולמד ממה שאמרו רבותינו ז"ל (כל בו אות ק"כ בשם המדרש) במעשה רבי יהושע בן לוי, שכשראהו מלך המשיח שאלו על ישראל שבעולם, ואמר לו רבי יהושע בן לוי כי הם יושבים ומצפים ביאתו, וכששמע כן געה [משיח] החסיד בבכיה רבה מתשוקתו לבוא לגאלם. ולזה רמז

בפרשתנו פרשת ראה דבר בעתו מה טוב להתבונן באחת מהמצוות הגדולות בכל תרי"ג מצוות, הלא היא מצות נתינת צדקה, כפי שחכמינו ז"ל מגלים לנו בגמרא (ב"ב ט). "שקולה צדקה כנגד כל המצוות". זאת ועוד שהיא מקרבת את הגאולה, כמו ששנינו בגמרא (שם י): "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיה נא-א) כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות". וכן מבואר בגמרא (שבת קלט): "אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר (ישעיה א-כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". והנה הפסוקים הקדושים המדברים ממצוה חשובה זו (דברים טו-ז):

"כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיק האביון. כי פתוח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו. השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה, ורעה עיניך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך".

וצריך ביאור מאחר שכבר הקדים הכתוב להזהיר "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיק האביון, כי פתוח תפתח את ירך לו", לשם מה הוסיף להזהיר שנית "ורעה עיניך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא", ולא מצינו בשום מצות עשה ומצות לא תעשה שיוסיף

"משיח ה' שמו חיים"

מה שכתב ה"אור החיים" הקדוש בסיום דבריו "משיח ה' שמו חיים", ידוע מה שראו בכך רבים וטובים רמז ברור שהעיד על עצמו שהיתה בו נשמת משיח, ומצינו מקור לכך בדברי ה"בית אהרן" להרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע (סוף פרשת מסעי לכ"ב תמוז), שמפרש כן כוונת ה"אור החיים" על פי מה ששנינו בגמרא (סנהדרין צח): בענין שמו של משיח:

"מה שמו, דבי רבי שילא אמרי שילה שמו, שנאמר (תהלים עב-זי) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. דבי רבי חנינה אמרי חנינה שמו, שנאמר (ירמיה טז-ג) אשר לא אתן לכם חנינה, ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר (איכה א-טז) כי רחם ממני מנחם משיב נפשי".

הרי מבואר שכל התלמידים העידו על רבם שהוא נשמת משיח, והביאור בזה כי כל צדיק יש לו חלק בנשמת משיח, והתלמידים העידו על רבותיהם שכבר השלימו את חלקם. לפי זה אומר ה"בית אהרן" כי גם ה"אור החיים" הקדוש הרגיש בנפשו שהשלים את חלקו בנשמת משיח.

"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"

והנה מדברי ה"אור החיים" הקדוש מבואר, שהוא מקשר מה שמדבר הכתוב בדרך הפשט על "אחיק האביון" הזקוק לצדקה, ובין הפירוש בדרך רמז שמדבר על "אחיק האביון" שהוא מלך המשיח, כי מלך המשיח יבוא ויגאלנו בזכות מצות צדקה לאחיק האביון, כמו ששנינו בגמרא הנ"ל "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

ויש לבאר הענין בזה על פי מה ששנינו בגמרא (יומא ט:): "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ומצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים".

הנה כי כן מטעם זה מצות צדקה מקרבת את הגאולה, כי נתינת צדקה מכספו והונו של האדם לאחיו האביון היא בבחינת אהבת חנם, שאוהב את איש ישראל אהבה גדולה ומרחם עליו לתת לו מכספו שהרוויח בזיעת אפו, ועל ידי זה הוא עושה תיקון נפלא לשנאת חנם שגרמה לחורבן בית המקדש, ומקרב את הגאולה ובנין בית המקדש השלישי.

ויש להוסיף תבלין לבאר הטעם מדוע "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", על פי מה ששנינו בגמרא (עירובין יח:): "מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר (תהלים קנ-י) כל הנשמה תהלל יי". ויש לומר הביאור בזה על פי מה שכתוב (שמות יז-טז): "ויאמר כי יד על כס יי"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ופירש רש"י: "ונשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק", כי כל זמן שעמלק קיים חסרות ב' אותיות ו"ה מן השם ונשארו רק אותיות יי"ה.

ומצינו ביאור נפלא על כך ב"ישמח משה" (פרשת בשלח), על פי המבואר בתיקוני זוהר (הקדמה ט:): כי

אור החיים הקדוש: "כי יהיה בך אביון", רמז על מלך המשיח שהוא "עני ורוכב על החמור" שיגאלנו בזכות מצות צדקה

כוונת האריז"ל במצות צדקה לכוון את שם ה' בצירוף והי"ה בסוד הכתוב "והיה מעשה הצדקה שלום"

הזרוע של הנותן היא בצורת ו', ה' אצבעות של הנותן כנגד אות ה', המטבע העגולה בצורת י', ה' אצבעות המקבל כנגד ה'

"אין והיה אלא לשון שמחה", צריך לתת צדקה בשמחה, ואם לא נתן בשמחה "והיה בך חטא" שלא נתת בשמחה

שם הוי"ה נרמז בראשי תיבות (תהלים צו-יא): **י**שמחו **ה'**שמים ו**ת**גל **ה'**ארץ. והנה בשמים נראית תמיד גדולת הקב"ה אפילו בזמן של גלות והסתר פנים, לכן אפילו בגלות **י**שמחו **ה'**שמים בהתגלות כבוד מלכותו, אבל למטה בארץ מתגלה כבוד מלכותו בבחינת **ו**תגל **ה'**ארץ דוקא בזמן של גאולה, אבל בגלות והסתר פנים חסרה השמחה בארץ, על כן כל זמן שעמלק קיים שגורם הסתר פנים אין השם שלם, כי חסרות אותיות ו"ה שהן ראשי תיבות ו**ת**גל **ה'**ארץ.

והנה תכלית בנין בית המקדש היא להמשיך השראת השכינה בארץ, כמו שכתוב (שמות כה-ח): **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**, נמצא כי על ידי בנין בית המקדש מתמלא השם גם בשתי אותיות ו"ה, כי בהתגלות השכינה למטה מתבטל ההסתר פנים ועל ידי זה ו**ת**גל **ה'**ארץ. ויש לומר כי זהו שכתוב: **"ועשו לי מקדש"**, ופירש רש"י: **"ועשו לשמי בית קדושה"**. ולפי האמור יש לומר שרמז רש"י **"ועשו לשמי"** דייקא, להשלים את ד' אותיות השם שהן ראשי התיבות של **י**שמחו **ה'**שמים ו**ת**גל **ה'**ארץ, על ידי שיעשו מקדש **"ושכנתי בתוכם"**.

והנה תכלית בנין בית המקדש היא להמשיך השראת השכינה בארץ, כמו שכתוב (שמות כה-ח): **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**, נמצא כי על ידי בנין בית המקדש מתמלא השם גם בשתי אותיות ו"ה, כי בהתגלות השכינה למטה מתבטל ההסתר פנים ועל ידי זה ו**ת**גל **ה'**ארץ. ויש לומר כי זהו שכתוב: **"ועשו לי מקדש"**, ופירש רש"י: **"ועשו לשמי בית קדושה"**. ולפי האמור יש לומר שרמז רש"י **"ועשו לשמי"** דייקא, להשלים את ד' אותיות השם שהן ראשי התיבות של **י**שמחו **ה'**שמים ו**ת**גל **ה'**ארץ, על ידי שיעשו מקדש **"ושכנתי בתוכם"**.

מעתה יתבאר המאמר: **"מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות,**

נמצא לפי זה כי הגאולה העתידה תלויה בהשלמת אותיות ו"ה שחסרות בגלות. ויש לומר שזהו הרמז במלת גאול"ה שהיא אותיות גאל ו"ה, לרמז שאנו עומדים ומצפים שיגאל הקב"ה אותיות ו"ה החסרות בגלות, וכמו שהביא בספר "בעל שם טוב" (פרשת בשלח) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע לפרש הכתוב (תהלים כ-י): **"ימלא ה' כל משאלותיך"**. פירוש, כל משאלותיך יהיו **"ימלא הוי"ה"** שימלא הקב"ה את השם הוי"ה בד' אותיותיו, ואז יאיר ויתקיים בעולם הרמז של שם הוי"ה במלוא הודו והדרו **"י**שמחו **ה'**שמים ו**ת**גל **ה'**ארץ".

היחוד של רבינו האריז"ל במצות צדקה "והיה מעשה הצדקה שלום"

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר בזה הטעם למאמרם "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", על

בספר "סגולת משה" על ה"אור החיים" (השמטות ח"ב בסוף הספר) הוסיף פרפרת נאה על מה שסיים ה"אור החיים" הקדוש בזו הלשון **"משיח ה' שמו חיים"**, כי התכוון לרמז בכך שענין זה רמזו בשם **"משיח"** שהוא ראשי התיבות **מ'שיח יי ש'מו חיים**.

יומתק לרמז ענין זה במה ששנינו בגמרא (סוכה נב): **"תנו רבנן משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הקדוש ברוך הוא שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר (תהלים ב-ח) אספרה אל חוק וגו' אני היום ילדתיך, שאל ממני ואתנה גוים נחלתך. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו רבונו של עולם איני מבקש ממך אלא חיים. אומר לו חיים, עד שלא אמרת כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר (שם כא-ה) חיים שאל ממך נתתה לו וגו'" [אורך ימים עולם ועד].**

ולכאורה יפלא על המילים **"אומר לו חיים"** שהן לכאורה מיותרות לגמרי, שהרי בהמשך הדברים נאמר **"כבר התנבא עליך דוד אביך, שנאמר חיים שאל ממך"**, ובדרך הפשט הכוונה בזה **"אומר לו חיים"**, שהקב"ה מבטיח לו חיים, ומוסיף שכבר התפלל עליו דוד המלך. אך לפי האמור יש לומר **"אומר לו חיים"**, שהקב"ה אומר למלך המשיח ששמו חיים, **"כבר התפלל עליך דוד אביך שנאמר חיים שאל ממך"**.

ויש לציין בזה מה שכתב ב"שארית ישראל" להרה"ק מוויילעדניק זי"ע (שער השובבי"ם דרוש א דף קנח:): **"בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר יוסף לחק מהצדיק הגדול רבי חיד"א, תלמידו של רבי חיים אבן עטר בעל האור החיים, שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל"**.

המחלוקת בגמרא (ראש השנה י: ויא.) באיזה חודש נברא העולם ובאיזה חודש תהיה הגאולה העתידה: "תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם... בניסן נגאלו [ממצרים], בתשרי עתידין ליגאל, רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם... בניסן נגאלו [ממצרים], בניסן עתידין ליגאל".

ומפרש בגמרא (שם יא:) טעמם ונימוקם, רבי אליעזר סובר: "בתשרי עתידין ליגאל, אתיא [גזירה שוה] שופר שופר, כתיב הכא (בראש השנה) (תהלים פא-ד) תקעו בחודש שופר, וכתיב התם [בגאולה העתידה] (ישעיה כז-ג) ביום ההוא יתקע בשופר גדול. רבי יהושע אומר בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל, מנלן אמר קרא (שמות יב-מב) ליל שמורים, ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית".

ותמהו התוספות (שם כז. ד"ה כמאן) על הפייטן האלקי רבי אליעזר הקליר, שבמקום אחד נקט כרבי אליעזר שהגאולה העתידה תהיה בתשרי, ובמקום אחר נקט כרבי יהושע שהגאולה העתידה תהיה בניסן, ותימצו בשם רבינו תם כי אלו ואלו דברי אלקים חיים:

"ומה שישד רבי אליעזר הקליר בגשם דשמיני עצרת כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם, ובשל פסח יסד כרבי יהושע [דבניסן נברא העולם], אומר רבינו תם דאלו ואלו דברי אלקים חיים, ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן". פירוש, בחודש תשרי ברא הקב"ה את העולם במחשבה ובחודש ניסן ברא את העולם במעשה.

בענין זה מצינו חידוש גדול בדברי רבינו האריז"ל ב"פרי עץ חיים" (שער השופר פרק ה), שמבאר גם כן המחלוקת בין רבי אליעזר ורבי יהושע באיזה חודש נברא העולם כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, אלא שלפי דבריו הקדושים בחודש תשרי בראש השנה היה העיבור וההיריון של העולם, ולכן אנו אומרים בראש השנה "היום הרת עולם" שהוא מלשון הריון, ובחודש ניסן היתה הלידה של בריאת העולם, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ומה שאנו אומרים בראש השנה היום הרת עולם, ונחלקו רבותינו ז"ל אם בתשרי נברא העולם אם בניסן, ואיך יחלקו במציאות במחלוקת זה, ואיך יצדק על זה אלו ואלו דברי אלקים חיים. והתירוץ לזה כי יש עיבור ולידה, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי בתשרי היה העיבור, וכן אותיות תשרי והם אותיות ראשי"ת, ובניסן היתה הלידה, שצריך נסים לצאת מן הבטן בעת לידתה, וכן מורה ניסן ענין נס, ובו היתה הגאולה בנס. וידוע כי כל יציאת מצרים הוזכרה בלשון לידה (יחזקאל טו-ו) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, וכן אמר כאן היום הרת עולם לשון הריון, ולא אמר נברא העולם, כי בתשרי היה הריון".

לפי הכרעת רבינו תם והאריז"ל ראוי לקבוע כי הגאולה במחשבה תהיה בתשרי והגאולה במעשה בניסן

הרמז הנפלא בדברי הנביא: "והי"ה י-ה-ו-ה למלך על כל הארץ", בתשרי שהצירוף הוא והי"ה ובניסן שהצירוף הוא ביושר

"וקרא עליך אל ה'", מלך המשיח יתלונן שלא הבאנו הגאולה בניסן שהצירוף שלו הוא שם הוי"ה ביושר

"והיה בך חטא", שלא הקדמנו לתת צדקה בשמחה בצירוף והי"ה של חודש תשרי שהגאולה תהיה במחשבה

בדברים מתברך ב"א ברכות". וכתבו התוספות (ד"ה והמפייסו) שלפי זה הנותן צדקה לעני וגם מפייסו בדברים מתברך ב"ז ברכות.

על פי האמור פירש הגר"א מוילנא זי"ע כמין חומר רמז הפסוק: "נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו", ומוסיף הכתוב כי לא רק שלא ירע לבבך בתתך לו, אלא תפייסו גם כן בדברים, "כי בגלל הדבר הזה", של דברי הפיוס, תזכה לברכות כמספר הז"ה בגימטריא י"ז, שיברכך ה' אלקיך ב"יז ברכות בכל מעשיך ובכל משלח ידך.

והנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר מב-ג): "בכל מקום שנאמר 'והי' משמש צרה, 'והי' שמחה". והביאו ראיה לכך ממה שכתוב (זכריה יד-ח): "'והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים", וכן ממה שכתוב (ישעיה כז-ג): "'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". הנה כי כן יאירו עינינו להבין מה שגילה רבינו האריז"ל, שצריך לכוון בנתינת צדקה הצירוף של והי"ה, כמו שרמזו בכתוב "והיה מעשה הצדקה שלום", ללמדנו שצריך לתת צדקה בשמחה ובטוב לב.

הנה מה טוב ומה נעים לפרש בזה אזהרת הכתוב: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה, ורעה עינך באחייך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' 'והיה בך חטא", דקדק הכתוב לומר שאם תהיה עינך רעה באחייך האביון, ולא תתן לו צדקה בשמחה ובטוב לב, כי אז "והיה בך חטא", שיהיה בך חטא על שלא נתת צדקה בשמחה בבחינת והי"ה, שהוא היחוד הנפלא של "והיה מעשה הצדקה שלום".

בריאת העולם והגאולה העתידה בשני חדשים במחשבה בחודש תשרי ובמעשה בחודש ניסן

בדרך זו במסילה נעלה להעלות על שלחן מלכים ביאור חדש בדברי רבינו האריז"ל, שצריך לכוון בנתינת צדקה היחוד של הצירוף והי"ה בסוד "והיה מעשה הצדקה שלום", על פי מה שנקדים

פי מה שגילה לנו רבינו האריז"ל שבנתינת צדקה צריך לכוון ליחד ארבע אותיות שם הוי"ה ברוך הוא, כמבואר ב"לקוטי תורה" על הכתוב (ישעיה לב-ז): "'והיה מעשה הצדקה שלום". הנה הדברים בלשון קדשו:

"כבר ידעת כי בגלות בעוונותינו הרבים נפרדו איש מעל אחיו ו"ה מן י"ה, והעושה צדקה מקשר ו"ה ומעלה [מעלה אותם] ל"ה. וזה שאמר והי"ה, קישור הוי"ה, זה גורם מעשה הצדקה... ומורי ז"ל אמר כוונה אחת בצדקה על פי זה, כי זרוע אדם הנותן הוא בסוד ו', וה' אצבעות הנותנות ה', וה' אצבעות המקבלות ה', והפרוטה י', הרי והי"ה, וזהו מעשה הצדקה שלום".

נמצינו למדים מדברי רבינו האריז"ל, כי על ידי שאנו מקיימים מצות צדקה אנו מייחדים את היחוד של השם הוי"ה שיהיה שלם בכל ד' אותיותיו, הנה כי כן יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מאמר חכמינו ז"ל "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", את הגאולה ד"קא, אותיות גאל ו"ה, שיתמלאו גם אותיות ו"ה בבחינת ו'תגל ה'ארץ, ועל ידי זה נזכה לגאולה שלימה ולבנין בית המקדש.

יומתק להוסיף פרפרת נאה, כי כאשר נדקדק בדברי האריז"ל נראה שהוא מלמד אותנו ליחד את שם הוי"ה בצירוף של והי"ה, וכמו שביאר בלשון קדשו: "כי זרוע אדם הנותן הוא בסוד ו', וה' אצבעות הנותנות ה', והפרוטה י', וה' אצבעות המקבלות ה', הרי [צירוף] והי"ה, וזהו [והיה] מעשה הצדקה שלום". וצריך ביאור מהו הענין ליחד את שם הוי"ה דוקא בצירוף והי"ה.

ויש לומר הביאור בזה על פי מה שמדקדק הכתוב לומר בפרשתנו במצות צדקה שצריך לתת בשמחה ובטוב לב, וכמו שכתוב (דברים טו-ז): "נתן נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך". וזהו ששנינו בגמרא (בבא בתרא ט:): "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו

השוואת שני הביאורים של רבינו תם ורבינו האריז"ל

ונראה להשוות הביאור של רבינו תם עם הביאור של רבינו האריז"ל, על פי מה שכתוב (ישעיה נה-נ): **"כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאום ה', כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם"**. וביאר ה"ערבי נחל" (פרשת בראשית תחילת דרוש א) הכוונה בזה:

"כי כמו שבדבר ה' נתהווה אותו הדבר אשר דיבר, כי באומרו (בראשית א-י) 'יהי רקיע נברא הרקיע, ובעשרה מאמרות נברא העולם' (אבות פ"ה מ"א), כך במחשבתו כביכול יתברך שמו נתהווה גם כן הדבר ההוא שעלה במחשבתו, אלא שהוא הויה דקה מן הדקה ורוחניות והיא מדרגה העליונה, וממנה נשתלשלו כל העולמות עד טבור הארץ, כי גם הדיבור נשתלשל מהמחשבה, והשתלשלות ראשית המחשבה זו היא ראשית ההשתלשלות".

לפי זה נראה כי הביאור של רבינו תם שהעולם נברא בחודש תשרי רק במחשבה הרוחנית, שהיא בגדר הכנה הקודמת ללידה של המעשה החומרי, מתאים עם דברי האריז"ל שבחודש תשרי העולם היה רק בבחינת עיבור שהוא בגדר הכנה ללידתו, ואילו בחודש ניסן שלפי רבינו תם נברא העולם במעשה, לכן כדברי האריז"ל הוא בבחינת לידה שיצאה המחשבה של חודש תשרי מהכח אל הפועל.

הנה מה טוב ומה נעים לצרף מה שהוסיף ה"שם משמאל" (ראש השנה שנת תרע"ב) לבאר לפי החידוש של רבינו תם הטעם שראש השנה שהעולם נברא בו במחשבה הוא יום של דין, ואילו חודש ניסן שהעולם נברא בו במעשה הוא חודש של רחמים, על פי מה שפירש רש"י (בראשית א-א): **"בראשית ברא אלקים, ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (שם ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים"**.

לכן בחודש תשרי שהעולם נברא בו במחשבה העולם נידון במדת הדין כפי שעלה במחשבה תחילה, ואילו בחודש ניסן שהעולם נברא בו במעשה העולם נידון ברחמים, כפי שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים במדת הדין כי אם במדת הרחמים. וזהו הטעם שבחודש ניסן שהוא החודש הראשון שולט בו הצירוף הראשון של השם הוי"ה ברוך הוא ביורש שהוא רחמים גמורים.

המחשבה והעיבור של הגאולה יהיו בתשרי והלידה של הגאולה במעשה תהיה בחודש ניסן

מעשה אמינא מלתא חדתא שהיא מלתא דמסתברא, כי כמו שבמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע על הזמן של בריאת העולם, ביארו רבינו תם ורבינו האריז"ל כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, בתשרי נברא העולם במחשבה ובעיבור ובניסן נברא העולם במעשה ובלידה, כן במחלוקתם על זמן הגאולה אמרין אלו ואלו דברי אלקים חיים, שבחודש תשרי יהיו המחשבה והעיבור של הגאולה העתידה, ואילו בחודש ניסן יהיו המעשה והלידה של הגאולה העתידה.

ועתה בא וראה נפלאות התורה, כי על פי האמור יאירו עינינו להבין מה שכתוב בדברי הנביא על הגאולה העתידה (זכריה יד-ט): **"והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד"**, כי כאשר נדקדק נראה שפתח הכתוב בכוונה תחילה ה"ה-י-ה-ו-ה" שהם שני הצירופים של חודש תשרי וחודש ניסן שבהם יביא הקב"ה את הגאולה במחשבה ובמעשה, ואז יהיה **"למלך על כל הארץ"**.

ולפי זה נשכיל להבין, כי כמו שבזמן בריאת העולם עלתה במחשבה תחילה לברוא את העולם בחודש תשרי במדת הדין, ואחר כך נברא העולם במעשה בחודש ניסן במדת הרחמים, כן הגאולה העתידה תעלה במחשבה תחילה בחודש תשרי להביא את הגאולה במדת הדין, ואחר כך תבוא הגאולה בחודש ניסן במדת הרחמים, ועל כך נאמר (ישעיה נד-י): **"כי ברגע קטן עזבתך וברחמים גדולים אקבצך"**.

מעשה יאירו עינינו וישמח לבנו לבאר הטעם שהצירוף של שם הוי"ה השולט בחודש תשרי הוא והי"ה, ולפי רבינו האריז"ל צריך לכוון צירוף זה בשעת נתינת צדקה, בסוד הכתוב **"והיה מעשה הצדקה שלום"**, על פי מה שמצינו במעלת הצדקה (רש"י בראשית יח-טז): **"כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך" (דברים כו-טו), שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים"**.

נתינת צדקה בצירוף ו-ה-י-ה של חודש תשרי הכנה לגאולה בצירוף י-ה-ו-ה של חודש ניסן

מעשה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין הטעם שהצירוף של שם הוי"ה השולט בחודש תשרי

הוא והי"ה, ולפי האריז"ל צריך לכוון צירוף זה בשעת נתינת צדקה בסוד הכתוב **"והיה מעשה הצדקה שלום"**, כי מכיון שעתידי הקב"ה להתחיל את הגאולה במחשבה בחודש תשרי, שבחודש זה תשלט בעולם מדת הדין כפי שעלה במחשבה תחילה, לכן הקדים הקב"ה רפואה למכה להאיר בעולם הצירוף של והי"ה שצריך לכוון בנתינת צדקה, כדי לתת צדקה בשמחה ועל ידי זה יהפוך הקב"ה את הדין של חודש תשרי לרחמים גמורים, שלא רק הלידה בחודש ניסן תהיה ברחמים אלא גם ההריון של הגאולה יהיה ברחמים.

הנה כי כן יפתח לנו לפרש כמין חומר אזהרת הכתוב: **"השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה"**, שהיא רמז על הגאולה העתידה באלף השביעי ביום שכולו שבת, **"ורעה עינך באחיך האביון"**, הוא מלך המשיח כמו שפירש ה"אור החיים" הקדוש, **"ולא תתן לו"** צדקה ביחוד הצירוף והי"ה כדי להמתיק הדין של חודש תשרי שאז יתחיל הקב"ה את הגאולה במחשבה במדת הדין, על כך נאמר בהמשך הכתוב: **"וקרא עליך אל י-ה-ו-ה והי"ה בך חטא"**, פירוש, מלך המשיח יתלונן לפני הקב"ה מדוע לא פעלו ישראל בצדקה, שיביא הקב"ה את הגאולה בחודש ניסן שהצירוף הוא שם הוי"ה ביושר.

וזהו שנאמר **"וקרא עליך אל י-ה-ו-ה"** דייקא, על הצירוף של חודש ניסן, מדוע עדיין לא באה הגאולה השלימה במעשה, ועל ידי זה **"והיה בך חטא"** - והי"ה דייקא, שיהיה בך חטא על שלא נתת צדקה בשמחה בבחינת והי"ה, שהוא היחוד הנפלא של **"והיה מעשה הצדקה שלום"**, שימתיק הדין של חודש תשרי שיביא הקב"ה את הגאולה ברחמים אפילו במחשבה.

לכן העצה על כך היא לעשות כפי שפתח הכתוב תחילה: **"לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיך האביון"**, שהוא מלך המשיח, **"כי פתוח תפתח את ירך לו"**, לתת צדקה לזכותו בשמחה בצירוף של והי"ה, ועל ידי זה נזכה להמתיק הדין של חודש תשרי, שתבוא הגאולה בין במחשבה תחילה בחודש תשרי, ובין במעשה בחודש ניסן ברחמים גמורים במהרה בימינו אמן.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com